

1994. – С. 37–145. **4. Грінченко Б.** Нова сім'я / Б. Грінченко // Народ. – 1895. – № 7. – С. 97–101. **5. Грінченко Б.** Перед широким світом / Б. Грінченко. – К., 1907. – 320 с. **6. Грінченко Б. Д.** Шевченкові роковини // Громадська думка. – 1906. – 26 лютого – № 45. **7. Драгоманов М. П.** Листи на Наддніпрянську Україну / М. П. Драгоманов // Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. – К.: Ін-т української археографії НАН України, 1994. – С. 149–273. **8. Драгоманов М. П.** Шевченко, українофіли й соціалізм / М. П. Драгоманов // Літературно-публіцистичні праці: У 2 т. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 2. – С. 7–133. **9. Зеров М.** Лекції з історії української літератури / М. Зеров. – Окрів: Видавництво «Мозаїка», Канадський Інститут Українських Студій, 1977. – 271 с. **10. Костомаров М. І.** Спогади про двох малярів / М. І. Костомаров // Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро, 1982. – С. 130–137. **11. Куліш П. О.** Спогади. Історичне оповідання / П. О. Куліш // Спогади про Шевченка. – К.: Держлітвидав, 1958. – С. 137–151. **12. Маслов В. П.** Тарас Григорьевич Шевченко. Биографический очерк / В. П. Маслов. – М.: Издание народного журнала «Грамотей», 1874. – 54 с. **13. Немирчич [Грінченко Б. Д.]** Музей Василя Тарновського / Б. Д. Грінченко // Літературно-науковий вісник. – 1900. – Т. 10. – Кн. V. – С. 108–125. **14. Плевако М.** Життя

та праця Бориса Грінченка / М. Плевако. – Харків: Вид-во ім. Б. Грінченка, 1911. – 81 с. **15. Погрібний А. Г.** Борис Грінченко в літературному русі кінця XIX – початку XX ст.: Питання ідейно-естетичної еволюції / А. Г. Погрібний. – К.: Либідь, 1990. – 232 с. **16. Сохань П. Б. Д.** Грінченко – М. П. Драгоманов: діалоги про українську національну справу / П. Сохань // Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. – К.: Ін-т української археографії НАН України, 1994. – С. 5–17. **17. Т. Г. Шевченко** в епістолярії відділу рукописів. – К.: Наукова думка, 1966. – 492 с. **18. Хуторянин [Куліш П. О.]** Листи с хутора: III. Чого стоїть Шевченко, яко поет народний / П. О. Куліш // Основа. – 1861. – № 3. – С. 18–35. **19. Чальий М. К.** Жизнь и произведения Тараса Шевченка: (свод материалов для его биографии) / М. К. Чальий. – К.: Тип. К. Н. Милевского, 1882. – 281 с. **20. Шевченко Т.** «Письмо Т. Гр. Шевченка к редактору «Народного чтения» / Т. Шевченко // Народное чтение. – 1860. – № 2. – С. 229–236. **21. Шевченко Т.** Автобиография Т. Гр. Шевченка, писанная для «Народного чтения» (публікація П. Куліша) / Т. Шевченко // Киевская старина. – 1885. – № 11. – С. 431–435. **22. Шевченко Т.** Автобиография / Т. Шевченко // Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 5. – С. 191–193.

УДК 821.161.2 Т.Шевченко:82.09 Ю. Шевельов

Сергій Денисюк

Рецепція постаті Тараса Шевченка у творчому доробку Юрія Шевельова

У статті розглядаються шевченкознавчі тексти видатного українського вченого Юрія Шевельова. Розкривається внесок дослідника у розвиток шевченкознавства, збагачення його теоретико-методологічних засад, осмислення окремих аспектів життя і творчості Т. Шевченка.

Ключові слова: текст, шевченкознавство, теоретико-методологічні засади.

The article has been devoted to the Shevchenko-Studies texts of outstanding Ukrainian scientist Y. Shevelov. The contribution of scientist to the development of Shevchenko-Studies and enrichment of his theoretical and methodological principles as well as of his understanding of unexplored aspects of Taras Shevchenko's art and creative work is discovered.

Keywords: Text, Shevchenko Studies, Theoretical and Methodological Principles.

Ім'я і багатогранний творчий доробок всесвітньо відомого українського вченого-філолога Юрія Володимировича Шевельова поступово повертається на Батьківщину, стає не лише предметом наукових досліджень, а й фактором розвитку суспільної свідомості. Про всю складність цього процесу красномовно свідчать і події осені 2013 р., пов'язані з вшануванням пам'яті видатного українця у його рідному Харкові.

Інтерес до постаті та спадщини Тараса Шевченка учений проніс через усе своє життя. За словами І. Дзюби, «це була свого роду точка відліку, з якої вимірювано – в минуле і в майбутнє – весь простір української літератури: міркою національної ідентичності та людської гідності. У багатьох його розвідках і есеях про ті або інші літературні явища чи літературний процес присутній Шевченко – не як канон, а як масштаб оцінки» [1, с. 25–26]. Ученими з еміграції та материкової України вже розглядалися окремі аспекти шевченкознавчих студій Ю. Шевельова [2; 3; 5; 10]. Але досі бракує окремої спеціальної праці, у якій було б комплексно проаналізовані шевченкознавчі ідеї та концепції дослідника. Труднощі додає і та обставина, що досі шевченкіана Ю. Шевельова окремо не зібрана і не перевидана, а деякі важливі праці залишаються важкодоступними. Жодною мірою не претендуючи на заповнення цієї лакуни, у межах запропонованої статті хочемо зосередити увагу на деяких принципових проблемах тієї частини спадщини вченого, що стосується імені найбільшого українського поета.

До безсумнівних заслуг Ю. Шевельова перед шевченкознавством слід насамперед віднести запропоновану ним

власну періодизацію цієї галузі знань, довга і складна історія якої, за його визначенням, стала «ніби втіленим символом нації». У стислому, практично тезовому викладі ця періодизація була викладена у вступному слові Ю. Шевельова на відкритті Шостої шевченкознавчої конференції у березні 1986 р. у Нью-Йорку. Учений виводив генезу шевченкознавства з промови П. Куліша над могилою свого побратима. Найбільш ранній підхід до інтерпретації творчості Т. Шевченка дослідник називає народницьким. Нечіткість і багатозначність самого поняття «народ» призвело, на думку Ю. Шевельова, до того, що «в Куліша вибивався нагору складник національного, в російських перших критиків, на зразок Івана Тургенєва або Миколи Добролюбова, виразно переважало розуміння «народности» поезії й постаті Шевченка як селянськості...» [7, с. 11]. Пізніше цей спосіб інтерпретації через призму неокресленої «народности» найповніше виявився у працях С. Єфремова, М. Сумцова та інших. За Ю. Шевельовим, з усіх підходів до творчості Т. Шевченка саме народницький виявився чи не найживучішим.

Наступний етап у шевченкознавстві припадає на кінець 70-х рр. XIX ст. і пов'язаний він зі спробами М. Драгоманова розглянути творчість Т. Шевченка з позитивістських позицій. Неминучим наслідком цього стало уявлення про Т. Шевченка як «мужика талановитого, але без систематичної освіти, чий погляд аж ніяк не відповідають тому, що Драгоманову й іншим позитивістам видається останнім і остаточним словом науки, цієї для них релігії новітнього світу» [7, с. 11].

Третій підхід Ю. Шевельов називає націоналістичним, котрий був започаткований працями О. Кониського. Для представників цього напрямку, до кола яких відносив Б. Грінченка, С. Смаль-Стоцького, Л. Білецького та інших, Т. Шевченко став утіленням національного світогляду, речником і символом національного визволення.

Окремо вчений виділяв підхід естетично-формалістичний, фундаторами якого називав М. Євшана та інших «хатян» (критиків, що гуртувались довкола журналу «Українська хата» (1909–1914)). У межах цього дослідницького напрямку працювали А. Ніковський, П. Филипович, А. Шамрай, О. Дорошкевич, І. Айзеншток, Ф. Колесса та інші, роботи яких стали найбільшим досягненням шевченкознавства першої третини ХХ ст.

Тогочасне радянське шевченкознавство Ю. Шевельов вважав псевдоісторичним. «Універсальні вартості творчості й діяльності Шевченка замовчуються, поета намагаються показати тільки як представника своєї доби, яка й собі висвітлюється пропагандивно спрощено» [7, с. 12].

Найновіший етап у шевченкознавстві, названий Ю. Шевельовим синтетичним чи інтегральним, репрезентують імена Г. Грабовича, Б. Рубчака, Л. Плюща, М. Павлишина. За усієї відмінності дослідницьких підходів усіх їх об'єднує відмова від псевдоісторизму радянської науки, прагнення «схопити текст інтегрально – як рух від тексту до особи і знов від особи до тексту, своєрідний психологізм, але психологізм узагальнений, так би мовити. Звідси звернення до міту, переступлення через багато різних табу» [7, с. 13].

Звичайно, зазначена періодизаційна схема є досить спрощеною, на що вказував і сам Ю. Шевельов. Вона має сильні і вразливі місця. На думку сучасного дослідника, така класифікація методологічних засад «охоплює сутнісні риси процесу осягнення творчості українського поета, не акцентуючи, проте, на складності й суперечливості цього еволюційного процесу, бо в кожному з названих підходів виразно окреслені взаємно протилежні тенденції, по яких не раз проходить вододіл між шевченкознавством в Україні та в еміграції» [3, с. 54]. Від себе ще додамо, що видається не зовсім вдалим окреслення методу М. Євшана як естетико-формалістичного. О. Бартко справедливо назвала провідним підходом літературних критиків журналу «Українська хата» і, зокрема, М. Євшана, психоестетичний аналіз, метою якого було не самодостатнє з'ясування рис ментальності окремого автора, а швидше, її вплив на продукування певних естетичних поглядів, які не тільки реалізувались у виробленому естетичному світогляді, а й виявились в доборі відповідних художніх форм.

Потребують суттєвої корекції погляди Ю. Шевельова на місце і роль у розвитку шевченкознавства такої постаті як Сергій Єфремов. Учений залишився послідовним противником тих методологічних засад, на які спирався С. Єфремов при тлумаченні історико-літературного процесу загалом та творчості окремих письменників зокрема. «Історії українського письменства» С. Єфремова дослідник закидав антиісторизм, дуальне розуміння літературного процесу та беззмістовні апеляції до «народу» і «народності». Ю. Шевельов поділяв погляди В. Петрова, який у своїй праці «Провідні етапи шевченкознавства» (1947) доводив, що радянське шевченкознавство продовжує розвивати народницьку концепцію Т. Шевченка, найповніше виражену у працях С. Єфремова. До того ж сам єфремівський підхід до Кобзаря він вважав не науковим, а культовим. Можна лише здогадуватись, чи така оцінка відбивала справжні переконання самого В. Петрова,

чи впливала з виконання замовлення його покровителів із радянських спецслужб щодо дискредитації поглядів такої видатної постаті в історії України, якою був академік Сергій Єфремов. Але як би там не було, таке трактування є упередженим і не відповідає дійсному стану речей, адже наріжний концепт єфремівського тлумачення Т. Шевченка – погляд на нього насамперед як на національного поета, з чим послідовно і наполегливо боролось офіційне радянське шевченкознавство. Визначальним для С. Єфремова був науковий підхід до художньої творчості, а у радянському літературознавстві домінував класовий, партійний, а значить одномірний спосіб інтерпретації мистецьких явищ. І хоча сам Ю. Шевельов визнавав значення біографічних праць С. Єфремова про Т. Шевченка, належно оцінював підготовлені академіком ґрунтовні видання листування і «Щоденника» Кобзаря, загалом з його судженнями щодо свого попередника ми не можемо погодитись. Очевидно, що у такому баченні міститься більше емоцій, ніж об'єктивності неупередженого дослідника.

Безсумнівною заслугою Ю. Шевельова була підтримка своїм авторитетним словом новаторських підходів до постаті й творчості Т. Шевченка, праць тих учених, що відходили від традиційних методів. Важливою віхою на шляху оновлення шевченкознавства, за словами дослідника, став 1979 рік, коли побачили світ перші роботи Л. Плюща і Г. Грабовича. Їхнє значення Ю. Шевельов вбачав у тому, що «навіть будучи спірними або й просто збоченими, вони виводять шевченкознавство з його сну, неприємності, заціпеніння, мертвоти, викликають дискусію, боротьбу думок, змагання концепцій. Вони роблять шевченкознавство і самого Шевченка знову живими, сучасними нам, контроверсійними» [8, с. 6].

Для монографії Л. Плюща «Екзод Тараса Шевченка» Ю. Шевельов підготував ґрунтовну передмову, у якій відзначив прагнення автора поєднати традиційні та новітні методи, знайшов зв'язок методології Л. Плюща з тартуською структуралістичною школою, впливи М. Бахтіна, московської міфологічної групи (В'ячеслав Іванов, В. Топоров, Б. Успенський та ін.). Їх об'єднує, за Ю. Шевельовим, розуміння літературного твору як відкритої структури, що постійно взаємодіє з іншими структурами. Тому і Л. Плющ «шукає в поезії Шевченка якраз таких структур, які живуть крізь віки, кожного разу читаючись по-інакшому серед інших контекстів різних епох» [8, с. 18]. Досягнення праці Л. Плюща полягає в особливому характері історизму, який відрізняється від «історизму» радянського шевченкознавства. «У творах Шевченка він шукає і знаходить минуле індоєвропейське, минуле слов'янське, минуле українське, минуле Шевченка і – кінець кінцем, либонь, минуле своє» [8, с. 19].

Ю. Шевельов вказує і на слабкі місця дослідницького підходу Л. Плюща, зокрема, тяжіння до авторської каламбуризації, анаграм, перерозкладу слів, прагнення охарактеризувати семантику звукової організації вірша, усе те, що вчений назвав інфрасемантичним прочитанням. Вразливість таких трактувань полягає у тому, що їх не можна перевірити і проконтролювати. «Але завдання науки не тільки в тому, щоб усе чесно описувати, а і в тому, щоб будити думку. Цю функцію виконує книжка Плюща, і подає вона багато переконливих пропозицій. Ті, що непевні, теж ведуть думку вперед» [8, с. 17].

Праця Л. Плюща відкрила ті сторони життя і творчості Т. Шевченка, які раніше з різних причин не були предметом дослідницької обсервації. «Десятиліття нам вкладали в свідомість образ Шевченка як апостола сокири, як «револю-

ційного демократа», себто борця за соціальне визволення «трудящих». Вкладали так уперто й послідовно, що не тільки на Україні, але й поза нею в цей образ почали вірити, тільки на еміграції додаючи до визволення соціального – національне. Але Шевченко був не меншою мірою апостолом чогось зовсім іншого – правди і науки. Книжка Плюща аж ніяк не замовчує видава кривавої помсти в світобаченні Шевченка, але рішуче і переконливо вона показує інший аспект, про який ми зовсім забули. Коли ще й помину не було про «революційних демократів», Шевченко виростав на релігійній літературі (і лишився їй вірним), ніколи не обтрусився з цієї атмосфери, а в роки заслання відповідне світовідчуття перетворив на світогляд. Не Белінський чи Чернишевський, і не тільки Біблія, а й акафісти, життя святих, Отці Церкви, Тома Кемпійський, просто навіть церковні календарі [8, с. 19–20]. Л. Плющ доводить, що шукання святості – константа духовного життя і творчості поета. Не замовчуючи бунтарського, руйніницького, нова книжка Л. Плюща показує рух до святого через аналіз лектури Т. Шевченка, його переживань, свідчень учасників, але, перш за все, – через літературні твори.

І сам Ю. Шевельов у власних шевченкознавчих студіях зосереджувався на малодосліджених аспектах спадщини Кобзаря. Серед спеціальних праць, присвячених творчості Т. Шевченка, особливе місце посідає стаття «1860 рік у творчості Тараса Шевченка» (1962). Слід зазначити, що інтерес до останнього року життя найбільшого українського поета з'явився ще на початку творчого шляху дослідника. Зокрема, у статті «Шевченко – класик?» (1943), що постала як відгук на книгу Є.-Ю. Пеленського «Шевченко – класик. 1855–1861» (1942), він наголошував, що це чи не «найцікавіший період у розвитку Шевченка взагалі, досі явно недооцінюваний, не сприйманий належно і не розкритий науково-критично» [9, с. 23]. Для Ю. Шевельова неприйнятне як усталене у радянському шевченкознавстві положення про еволюцію Т. Шевченка від романтизму до реалізму, так і головний концепт праці Є.-Ю. Пеленського, відповідно до якого рух естетичної свідомості Кобзаря відбувався у напрямі класицизму. «Думається, що в тім то й суть, що ніяких -змів притягати не треба, що пізній Шевченко такий глибокий і такий своєрідний, що всякий -зм для нього прокрустове ложе, що всяке намагання вкласти його на певну полицю непотрібне й недоречно насильство над вічно живою даністю його поезії. Широко і сміливо черпаючи своє звідусіль – з життя і з літератури, з історії і з сучасності, з України і з інших земель – Шевченко в небувалій доти синтезі споруджує могутні й величні засади свого стилю» [9, с. 32].

Ю. Шевельов доводить, що останні роки творчості Т. Шевченка пройшли під знаком синтезу різних стильових елементів. І називати Т. Шевченка класиком можна у тому значенні, у якому говорять про класичність Й. Гете чи О. Пушкіна. Він «осягнув в останні роки життя цієї мудрої й глибокої ошадності, цієї прозорої і непрозірної глибини, цієї властивості тисячократно дробити кожний промінь і в кожному його заломі й виблиску вбачати вияв мудрих і вічних законів життя – хоч, звичайно форми цього виявлення в нього глибоко своєрідні і не мають нічого спільного ні з Гете, ні з Пушкіном. У такому розумінні Шевченко – класик і тільки в такому» [9, с. 40].

Ідея про творчу індивідуальність як рушійну силу літературного процесу, його головний суб'єкт є наскрізною у творчості Ю. Шевельова. Яскравим взірцем такої особистості, що виламується з тісних меж будь-якого стилю і бачився

Тарас Шевченко. Він – «володар усіх історично-заповіджених українській поезії стилів їх руйнівач, комбінатор і поглиблювач, дерзновенний експериментатор і геніальний синтетик – глибоко національний і цілком позахуторянський – цей Шевченко може стати прапором нової поезії. Це диктує нам діалектика літературного процесу, це диктує нам і потреба вияснити в слові правду нашої душі – української душі...» [6, с. 624].

У праці «1860 рік у творчості Тараса Шевченка» дослідник поглиблює і розвиває основні ідеї своєї ранньої роботи. Наголосивши на вражаючій цілісності творчості Т. Шевченка, учений розглядає характер тих змін, що відбулись у останній рік поетового життя, котрий Ю. Шевельов називає другим петербурзьким періодом. Ці зміни позначились на трактуванні провідних ідей творчості Т. Шевченка, на еволюції стилю від деструктивного, сум'ятного до зосередженого, монолітного і гармонійного. Підґрунтям цих процесів він вважав зрушення у світогляді і настроях поета, визначальним для яких стало особливе відчуття вселенської злагоді, гармонії, душевної рівноваги, злиття зі Всесвітом у ідеальній гармонії. Відповідно в творах цього часу Ю. Шерех бачить «певне злагодження голосу, вигасання або пом'якшення мотивів гніву, ненависті, помсти, натомість посилення мотивів великодушності, тону іронії; водночас стилістика його стає строгішою, ошаднішою, але не зазнає спрощення – навпаки, тяжіє до езотеричності» [1, с. 26]. Учений доводить, що в останні місяці свого земного життя Т. Шевченко виробив інший підхід до ключової проблеми своєї творчості – проблеми національної свободи України. Нове бачення визволення людини і нації засвідчує, на думку дослідника, поезія «Бували воїни й військовії свари...» (листопад 1860). У ній ідеться про національну трагедію-зраду свого народу українською елітою, для якого вона, за словами поета, стала дядьками «отечества чужого». І все ж твір пронизаний історичним оптимізмом, пов'язаним з вірою у відродження України не шляхом кривавої революції, а через триумф Правди і Справедливості. «...Не у кривавих битвах та сутичках минулого і не у сліпому бунті бачить тепер Т. Шевченко визволення людини, а в становленні внутрішньої гармонії людської душі, гармонії взаємин людських душ. Якщо цієї гармонії буде досягнуто, проблема України вирішиться сама собою» [6, с. 80–81].

І досі зберігає свою актуальність думка Ю. Шевельова щодо необхідності переосмислення усіх періодів життя і творчості Т. Шевченка з метою визначення їх спільних і відмінних рис. І на цьому шляху праця дослідника про останній рік життя Кобзаря має неабияке теоретичне і методологічне значення.

Для студій Ю. Шевельова завжди був характерним несподіваний підхід до предмета дослідження, нестандартне бачення навіть хрестоматійних творів, у яких він знаходив прихований від інших зміст. У цьому відношенні досить показовою є стаття «Критика поетичним словом», що постала на основі доповіді на науковій конференції 1989 р., присвяченій 175-річчю від дня народження Т. Шевченка. У ній дослідник веде мову про складність літературної позиції Т. Шевченка щодо своїх видатних попередників – І. Котляревського та Г. Квітки-Основ'яненка, висловлену ним у поезіях «На вічну пам'ять Котляревському» (1838) і «До Основ'яненка» (1839). У цих творах, на думку Ю. Шевельова, поет у художній формі виразив своє ставлення до своїх літературних батьків – «попри всю пошану – це нищівна критика й заперечення» [6, с. 95]. Дослідник так бачить формулу стосунків між

поетом-початківцем і літературними метрами: «Шевченко мусів заперечити Котляревського й Квітку, але це завдяки їм сталося так, що він не мусів починати на порожньому місці, з мовчазних могил без живих свідків. Тож неублаганна, безкомпромісна критика не виключала пошани. Стосунки були як між батьками й дитиною, не як між чужинцями» [6, с. 96].

Як це здебільшого буває у Ю. Шевельова, він виходить за межі однієї проблеми, зачіпає цілу низку важливих питань, зокрема роль суржику в становленні нової літературної мови, різні концепції літературного процесу тощо. Допомагає глибшому розкриттю літературної ситуації початку XIX ст. міркування вченого з приводу специфіки тогочасної української літературної критики. «Це критика синкретична, ще не відокремлена від того, що скоро мало стати окремими й відмінними жанрами. Тут і літературний маніфест, і поетична візія минулого й сучасного, і документ особистого життя» [6, с. 97].

Дослідники вже відзначали підвищений інтерес Ю. Шевельова до так званих гібридних, пограничних видів мистецької творчості, що постали на межі літератури і живопису, літератури і кіно, літератури і театру тощо. Тому не випадковою видається оригінальна спроба Ю. Шевельова порівняти художні світи живописця М. Ге і Т. Шевченка, реалізована у статтях «Микола Ге і Тарас Шевченко: мистець у відмінному контексті» (1990) і «Слідами Миколи Ге: Париж і Київ» (1991). Несподіване зіставлення цих, здавалося б, дуже різних постатей дало змогу виявити дивовижну схожість Т. Шевченка і М. Ге у поглядах на світ і людину, суголосність провідних образів і тем їхньої творчості. Розмірковуючи над питанням творчого методу митців, дослідник пропонує означувати твори М. Ге на схилі життя поняттям «передекспресіонізм». Риси цього стилю він знаходить і у поезії Т. Шевченка: «енергійний мазок, спрощення, напрямленість, вихоплювання окремих частин цілого і яскрава їх подача, маємо те саме розуміння художнього твору – не як точної копії реальних речей, а як узагальнення певних понять – і те саме розуміння завдань мистецтва взагалі: воно для них обох не імітація природи, а спосіб заражати людей почуттям й ідеями» [6, с. 136]. Брак фактичного матеріалу не дав змоги ученому відповідати на низку важливих питань, зокрема щодо причин такої різкої подібності між двома митцями, що не були навіть особисто знайомі між собою. Але тут приходять на пам'ять слова самого Ю. Шевельова, що «поставити проблему в науці часто важить не менше, ніж розв'язати її. Бо постава проблеми привертає до неї увагу інших дослідників і вони

добробляють або виправляють те, що не обґрунтовано або хибно розроблено в першого автора» [9, с. 23].

Своїми працями Ю. Шевельов відстоював бачення Т. Шевченка як «творця специфічного, свого власного уявлення про світ і місце людини в ньому, Шевченка-філософа, носія остаточної правди, відважного експериментатора з мовою, поетичними образами, стилем» [6, с. 132]. Основні шевченкознавчі дослідження вченого написані у ті роки, коли на материковій Україні наукове шевченкознавство перебувало під жорстким ідеологічним тиском. Зусиллями Ю. Шевельова та інших дослідників з еміграції вдалося не лише зберегти кращі традиції шевченкознавчої науки, а й збагатити її оригінальними працями, концепціями, ідеями. Його твори допомагають глибше збагнути постать і спадщину Т. Шевченка і водночас краще уявити загальну картину духовного обличчя тієї доби, у якій жив і працював Кобзар. Ю. Шевельов підтримував новаторські пошуки у шевченкознавстві, пов'язані з іменами Г. Грабовича, Л. Плюща, О. Забужко. Особливим його внеском у розвиток науки є дослідження творчості останнього року життя найбільшого українського письменника, що є наскрізною темою шевченкіани Ю. Шевельова.

1. Дзюба І. Юрій Шерех – літературознавець і культуролог / І. Дзюба // Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2 кн. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн. 2. – С. 5–32.
2. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – К.: «Абрис», 1997. – 144 с.
3. Ільницький М. Еміграційне шевченкознавство: спектр інтерпретацій / М. Ільницький // Слово і час. – 2012. – № 3. – С. 47–59.
4. Ільницький М. Еміграційне шевченкознавство: спектр інтерпретацій / М. Ільницький // Слово і час. – 2012. – № 4. – С. 3–16.
5. Одарченко П. Наукова й літературна діяльність професора Юрія Володимировича Шевельова / П. Одарченко // Одарченко П. Українська література: Збірник вибраних статей. – К.: Смолоскип, 1995. – С. 233–243.
6. Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2 кн. / Ю. Шевельов. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн. 2. – 1151 с.
7. Шевельов Ю. Слово на відкритті Шостої Шевченківської конференції / Ю. Шевельов // Світи Тараса Шевченка: 36 статей до 185-річчя з дня народження поета. – Нью-Йорк; Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2001. – т. 2. – С. 9–14.
8. Шевельов Ю. Слово впроваду до Леоніда Плюща як шевченкознавця / Ю. Шевельов // Плющ Л. Екзод Тараса Шевченка: Навколо «Москалевої криниці»: Двадцять статей. – К.: Факт, 2001. – С. 5–21.
9. Шевельов Ю. Шевченко-класик? / Ю. Шевельов // Хроніка 2000. – 2010. – Вип. 3 (85). – С. 23–42.
10. Юрій Шевельов: виклик часу і відповідь науковця: Монографія / В. М. Піскун, А. В. Ціпка, Т. Л. Шептицька та ін. – К.: «МП Леся», 2010. – 174 с.

УДК 821.161.2+37.011.3-052 Т.Шевченко

Лідія Дворніцька

Тарасове слово – стимул до морально-духовного розвитку учнівської та студентської молоді

У статті зазначається, що творчість Т. Г. Шевченка вражає своєю глибиною, всеосяжністю і багатогранністю, тому протягом багатьох років є об'єктом дослідження літературознавців та літературних критиків. Постать Шевченка надихає багатьох письменників, художників, поетів і педагогів як в Україні, так і за її межами. Серед численних конкурсів, присвячених творчості Великого Кобзаря, найбільш знаним заходом світового рівня є Міжнародний відкритий конкурс читців імені Тараса Шевченка, започаткований у 1991 році, й Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, започаткований у 2010 році. Саме конкурси імені Т. Шевченка всеукраїнського та міжнародного рівня стимулюють духовно-естетичне самоврядування молоді, сприяють самоідентифікації юних громадян незалежної держави та консолідації представників багатьох національностей як в Україні, так і за її межами.

Ключові слова: творчий доробок, сприйняття, Міжнародний відкритий конкурс читців імені Тараса Шевченка, Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, конкурс, виховний потенціал.